

El desenvolupament local des de l'estudi d'un cas concret: repensant el barri del Rec

Jordi Pont i Gassó

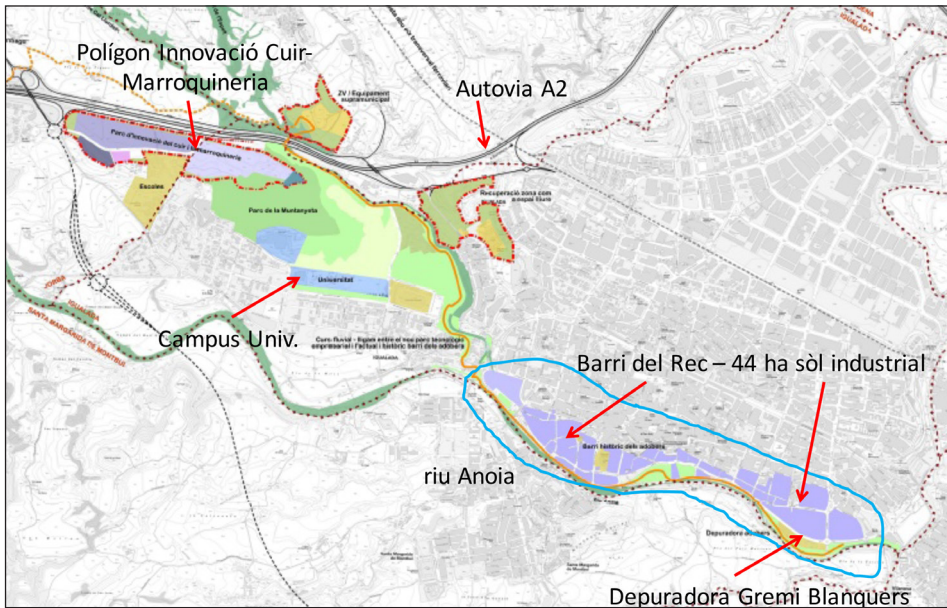
*2n tinent d'alcalde de Qualitat Urbana
Ajuntament d'Igualada*

Benvinguts al barri del Rec. Permeteu que us convidi a acompanyar-me en un viatge. Un viatge que va començar fa 700 anys; aquí, en aquest barri, on es van instal·lar les primeres adoberies, aprofitant el curs del riu i construint una infraestructura comuna, que era el Rec, que precisament volia que aquestes adoberies poguessin dominar l'ús de l'aigua: portar-la dins l'adoberia i tornar-la a treure. Aquest viatge va començar fa 700 anys, i no s'ha acabat. El que us explicaré avui no és pas encara un cas d'èxit; és un cas d'èxit en el punt en el qual estem, però encara ha d'acabar; per tant és un viatge en el qual, amb tot el que us explicaré i a mida que vagin passant més coses, segurament les podreu entendre més. Per tant aquest és un cas, no pas d'una experiència acabada, en absolut, sinó d'una experiència que està en curs.

Ens situarem a una escala 1:5.000, una escala local (avui que hi ha molts geògrafs aquí). Per tant ens col·locarem en el terme municipal d'Igualada, que té 8 km², molt petit, pràcticament tot asfaltat –perquè m'entengueu–, és un terme eminentment urbà, en el qual el barri del Rec el tenim enquadrat just a tocar del límit municipal amb el nostre veí Santa Margarida de Montbui i també amb Vilanova del Camí, a tocar del riu Anoia (motiu pel qual el barri està precisament en aquest espai). Amb l'A-2 com a l'altre element que ens encaixa el terme. Amb 44 ha de sòl industrial, qualificat com a tal i amb tres elements molt importants. El primer: la depuradora del Gremi de Blanquers, una infraestructura privada construïda pel Gremi de Blanquers, en funcionament, i que depura totes les aigües industrials, fet que fa que els blanquers s'hagin de situar sempre relativament a prop d'aquest punt. En segon terme el campus universitari, amb estudis específics de l'àmbit de la pell. I en tercer terme el futur polígon d'innovació del cuir i la marroquineria, que forma part d'un pla director d'activitat econòmica aprovat inicialment per la Generalitat, que està en plena redacció, en fase final, i que precisament ha de preveure un trasllat, a poc a poc, d'aquestes activitats cap aquí. Amb una connexió cap a la depuradora, per descomptat, perquè sinó, evidentment, aquesta activitat no pot funcionar.

Fet aquest *frame* mental, d'on som (fig. 1), anem a veure què tenim a les mans. Un barri que té una centralitat absoluta dins l'àmbit urbà i que ara mateix té qualificat com a sòl industrial tot allò que està marcat de color blau (fig. 2), que ara mateix rebutja els usos més tradicionals que segurament ara ens

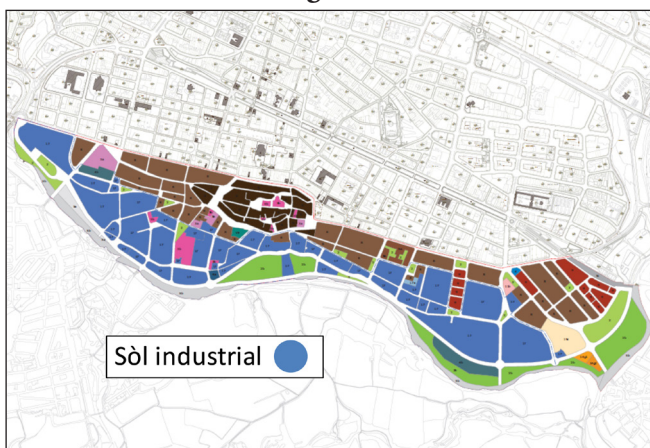
Figura 1

reclamen: no tenim ús d'habitatge, ús comercial ni ús recreatiu. Per tant, des de l'Ajuntament d'Igualada entenem que tenim un element de desenvolupament local associat a un territori, però on ara mateix les peces no encaixen, perquè aquest espai industrial no pot absorbir tota la demanda que hi ha d'activitat nova que vol venir aquí. I m'estic avançant.

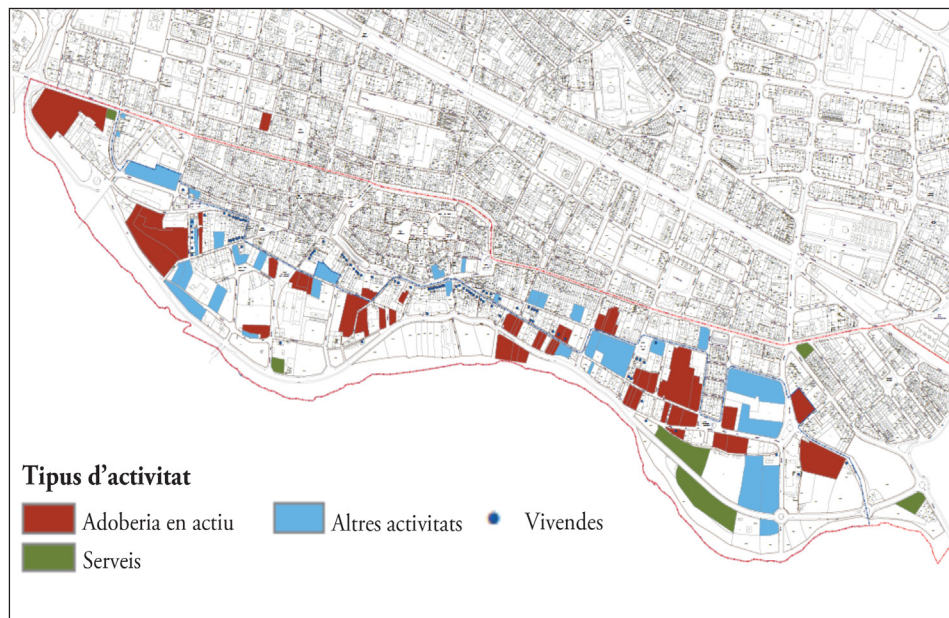
Ara mateix, avui dia, les taques vermelloses (fig. 3) són adoberies en actiu.

Figura 2

Segurament ara n'hi ha més de les que hi figuren, perquè l'activitat adobera ha expulsat l'ús extensiu: les grans produccions que es feien abans de sola de sabata. En la Primera Guerra Mundial pràcticament tota la sola de sabata de totes les botes d'Europa es feia a Igualada. Per tant, aquí es feia un element

Figura 3

de baix valor però de molta producció. Tot aquest ús, en el moment que la globalització comença a arrencar s'expulsa i es deslocalitza, però es queda i roman avui dia una producció intensiva d'altíssima qualitat. En aquesta sala hi veieu unes mostres de colors d'això que avui dia forma part de la matèria primera de les grans marques de luxe, que col·loquen els seus elements de pell amb pell bàsicament feta a Igualada. Per tant, hem expulsat els usos extensius i s'ha quedat el *know-how* i l'ús intensiu. No només s'hi ha quedat sinó que perdura i tendeix a créixer, encara dins de l'àmbit del barri.

Però el barri és usos industrials i és també patrimoni, és edificacions, és

això que tenim aquí. L'Ajuntament d'Igualada va encetar el 2012 un estudi de l'estat de conservació de tots els edificis. En tenim en estat correcte, regulars i en ruïna. Perquè en el fons aquest element de desenvolupament local que entenem que és

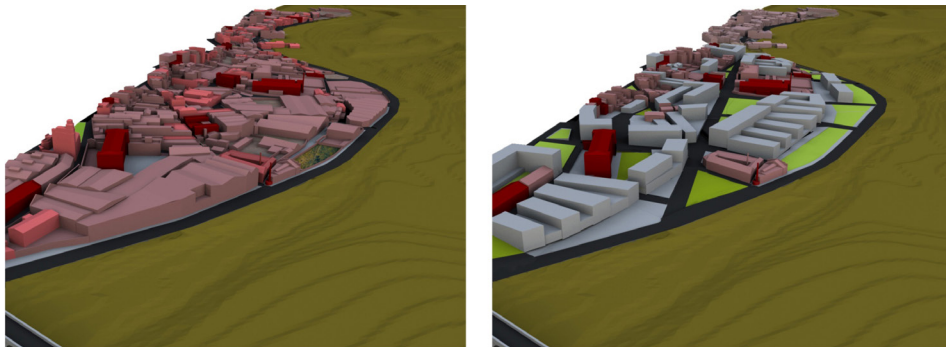
Figura 4

Figura 5

el barri va lligat, no només al fet de tenir el riu a prop, com fins ara es pensava, sinó precisament a que hi ha edificis com aquest on som ara.

Avui dia el barri té elements patrimonials molt característics, amb elements sense urbanitzar i que conviuen amb elements industrials en actiu, i que tot plegat conformen un paisatge (fig. 4). Un paisatge exterior i interior (fig. 5) i aquí recupero les paraules del Dr. Pujadas quan posava com a exemple el barri del Rec, d'elements industrials desencisadors. El fet innovador és que la ciutadania d'Igualada ha fet seu tot això i no ho percep tant com a elements desencisadors, com elements de ruïna industrial, sinó que els ha començat a percebre com a elements d'oportunitat. Amb totes les cometes que vulgueu posar-hi, perquè evidentment intentar recuperar espais com aquests no és senzill ni econòmic. L'Ajuntament d'Igualada ho hem provat, ho hem fet i on som és un exemple. Hem estat promotors, impulsors i pioners en aquest sentit, de mostrar que es podien recuperar espais. Però, d'entrada, la primera imatge quan en aquest viatge ens trobem amb això (fig. 5) és: marededéu quina feinada!... o bé, potser ha d'anar a terra. Penseu una cosa, aquest edifici on som ara no està al catàleg de patrimoni, per tant, en qualsevol moment podia anar a terra, però l'Ajuntament va escollir precisament rehabilitar aquest edifici (primer perquè la meitat era de propietat municipal, i vam comprar l'altra meitat amb l'ajut de la Diputació i dels fons FEDER), per demostrar precisament que no havíem d'anar a conservar i rehabilitar els elements que estaven catalogats (en un catàleg de l'any 1986, per tant que no responia a aquestes noves necessitats), sinó que hi havia molts edificis, com aquest, que no estan catalogats però que en canvi, integrats en aquest espai

Figura 6. Proposta de reordenació del sector de ponent del barri de les adoberiesPGOU 1986 amb els elements del catàleg 2005
i els elements d'inventari de 2011

POUM 2010

del barri del Rec, podien tenir una oportunitat. És cert que aquest edifici si el traïem d'aquí i el col·loquem a qualsevol altra ciutat de Catalunya, segurament el seu futur seria un altre.

L'any 2000 –per tant encara estic en el passat– Josep Oliva (un urbanista molt important i en aquell temps molt actiu) va rebre un encàrrec del Departament de Política Territorial per fer un estudi d'un sector del nucli antic d'Igualada (ni el batejàvem com a Rec) per tal de definir la reorganització i la reforma del planejament en un moment que aquestes indústries adoberes estaven en plena decadència. Penseu que la crisi a Igualada va començar, no pas el 2007, va començar el 2000 amb tota la deslocalització del tèxtil. Amb això desgraciadament nosaltres anàvem una miqueta avançats. I el plantejament que es fa en aquell moment és d'un urbanisme molt estàndard, de fer un nou barri, com els que hem vist créixer els darrers anys (per exemple, al carrer del Rec: planta baixa més cinc). Per tant l'any 2000 ningú era capaç de pensar que aquí havia de passar alguna cosa diferent del que estava passant a la resta de la ciutat.

No només això, sinó que a la proposta de revisió del planejament que arrenca el 2008 es van fer tot un seguit de propostes de nou traçat, de nova mobilitat. Entre altres coses es pretenia obrir un carrer de 16 m d'amplada que travessés de punta a punta el barri del Rec, com es veu en la representació 3D de la figura 6, amb la morfologia actual del barri i com apareixeria conformat amb la proposta del POUM (Pla d'Ordenació Urbanística Municipal). Evidentment eliminava totalment la fesomia d'un element que si n'estem aquí parlant és perquè l'interpretem com un element de desenvolupament local, associat al territori.

Aquesta proposta de planejament, l'any 2010 fracassa, no s'aprova, es retira; amb una situació social a Igualada de tremenda fractura i de ferida amb qualsevol cosa que suposi revisió de planejament i urbanisme. Per tant, avui dia a Igualada, si esmentes la paraula POUM, és possible que algú tingui un principi d'ictus, algú altre marxi corrents i algú altre intenti tirar-te un cendrer de bronze al cap, i més si és regidor d'urbanisme. D'acord? Per tant, estem en aquesta situació, d'animadversió absoluta a qualsevol canvi de planejament, si bé us

explicaré com estem treballant per la superació d'aquest estatus. Igualada té un pla general de l'any 1986, per tant segurament li toca una certa renovació, tot i que amb un terme municipal absolutament urbanitzat la revisió del pla general no ha de ser la que hem vist en altres casos i s'ha plantejat en aquests anys de crisi, precrisi i postcrisi. Segurament estem parlant d'una actualització, revisió i arranjaments puntuals, excepte en aquestes 44 hectàrees del sud de la ciutat.

A finals de la primera dècada del s. XXI tot comença a canviar, arran del POUM. I es comença a veure el patrimoni industrial no com una amenaça, ans al contrari, com una oportunitat creixent. Aquest és un procés que va començar de baix cap dalt. Compte, que els processos si van de baix cap dalt possiblement tenen més visió d'èxit. No estem parlant d'un pla estratègic; no l'hem fet. L'administració s'ha trobat amb una ciutadania que des de baix cap dalt ha impulsat una nova manera de veure el barri. I en tot cas l'administració el que hem fet és intentar recollir el guant i mirar de no equivocar-nos.

Per situar-nos en el moment actual –sobretot els que sou de fora– us recomano veure un vídeo sobre què és el Rec: <https://vimeo.com/182879358>. El repte que tenim és donar resposta a tot això que s'hi veu, que passa al llarg de l'any al barri del Rec.

Avancem en el viatge; ja estem en aquest canvi de mentalitat. L'any 2009 la Diputació de Barcelona redacta un treball excel·lent, que és un inventari del patrimoni industrial, històric i arquitectònic del barri del Rec. I què fa? Doncs posa damunt la taula tot un munt d'elements que fins ara els vèiem, que no estaven catalogats, i els posa en valor. Tenim per exemple un antic molí fariner que forma part de l'*skyline* igualadí. Fa també un estudi en tres dimensions de totes les façanes. L'Adoberia Bella era un edifici en ruïnes, destinat a ser enderrocat i a formar part de l'illa del pati del museu i deixar tot d'espai lliure al voltant del museu. En definitiva comença a posar en valor un munt d'elements nous.

L'Ajuntament d'Igualada, a partir del 2011 comença a intervenir en totes les propietats públiques que té al barri del Rec, malgrat el planejament encara no

Figura 7

ens permet donar entrada a totes aquestes noves activitats. Fa una intervenció importantíssima a l'antic edifici fabril de la Igualadina Cotonera (fig. 7), una antiga fàbrica tèxtil de 5.000 m², amb l'originalitat (a part de la seva arquitectura semblant a la manchesteriana) és que tots els forjats són 100% de fusta i a més es conserven tots; el gran

miracle de la Cotonera és que no s'hagi cremat, com a passat en molts d'altres. Aquest edifici conserva íntegrament les cinc plantes de fusta, cosa que li dona un valor incalculable però que, a efectes d'usos, és molt complicat pensar de quina manera es pot rendibilitzar aquest equipament. Actualment hem aconseguit rehabilitar la façana. Intentarem que es pugui visitar internament un d'aquests forjats, perquè la gent tingui la sensació de trepitjar un forjat d'aquest tipus, respectant al màxim els elements de seguretat. Però aquest és un edifici, propietat municipal, bé cultural d'interès nacional, per tant amb una obligació que tenim de protegir-ho, on evidentment és complicat de començar a veure els possibles usos.

Un altre cas claríssim és aquest on som: la rehabilitació de l'Adoberia Bella respon a que sigui seu de l'Igualada Leather Cluster, aquest espai on els adobers puguin tenir els seus intercanvis comercials, amb empreses d'arreu del món, i els puguin rebre en un espai amb absoluta dignitat en el qual tinguin els seus mostraris muntats. I amb l'efecte clúster que suposa el fet que treballin conjuntament, perquè puguin projectar la seva activitat i puguem retenir a la ciutat aquest talent i aquesta indústria que, si no, d'altra manera, és possible que acabés marxant. Tota la intervenció en aquest edifici es va catalogar en unes fitxes per tal que estiguin a disposició de tothom que vulgui fer una intervenció semblant. Per tant, qualsevol actuació que es va fer en aquest edifici, tots els problemes que es van trobar a nivell estructural, es van catalogar, es van identificar, es van valorar i estan a disposició de tothom qui en un futur pugui fer intervencions semblants i es trobi amb problemes com ara preservar aquest sostre, i es compleixin a més els elements de seguretat, resistència al foc, etc. Repeteixo, com a "pis mostra" (frase que no agradava gens als arquitectes quan la deia però que en el fons és així): nosaltres vam posar la llavor en el barri per començar a ensenyar com podia ser la rehabilitació de diferents edificis.

Ens vam trobar, en el moment que l'Ajuntament proposa el projecte de l'anella verda –una sèrie d'anelles que donen la volta al municipi, per fer-les caminant, amb bici, etc.–, amb una cosa que fa deu anys era impensable: que l'anella verda, un element paisatgístic i d'ús social, passés pel riu. No només una, sinó les tres anelles passen pel riu i pel carrer del Rec. Va ser obligatori incorporar el barri del Rec en aquests recorreguts socials verds.

Però evidentment això, que és un procés que va començar de baix cap dalt, i que l'Ajuntament i la administració han anat conduint i té l'obligació de fer-ho, arrenca de tots els elements privats, de la societat civil, que posen en valor el barri des de l'any 2006 fins ara. Des de recuperació de memòria oral, festivals de música, entitats concretes que fan activitat cultural pròpia al barri –Amics del Rec era la primera entitat cultural que ja des del 2006 comença a posar en valor i a sacsejar la mentalitat igualadina i a dir: compte que el Rec no s'ha de tirar a terra–, fins a festivals gastronòmics, fins al fenomen Rec.0 que segurament és el més mediàtic perquè ens porta pràcticament 120.000 persones de fora d'Igualada, dos cops l'any a Igualada, amb un procés de botigues tipus

outlet, que funcionen de forma molt semblant a La Roca Village. Però nosaltres sempre diem que la Roca del Vallès és de cartró-pedra, amb tots els respectes per un projecte que funciona perfectament, però que té un públic molt diferent. El públic local, el públic català, possiblement prefereix venir al barri del Rec a cercar una experiència de compra que segurament no la trobarà a la Roca. Aquest element és un dels que més han posat en valor el barri, el coneixement del barri i una manera de fer del barri. El fet que aquí estiguen assentats tots en cadires de diferents colors és un efecte Rec. És una manera de fer que entenem Rec, que avui en dia molta gent ha anat incorporant. Però que estiguem en un edifici en el qual les esquerdes es veuen, veureu claus penjats, veureu coses apuntades a les parets, segurament de fa 30, 40 o 50 anys i que expressament no s'han eliminat, aquest és un efecte Rec.

Per tant tots aquests elements socials són els que, de baix cap dalt, provoquen que haguem de fer una reflexió sobre cap a on ha d'anar el barri del Rec. I com ho fem això. Repeteixo, amb la situació social d'una ciutat que no volia sentir a parlar en absolut de POUM, planificació urbanística, planejament, etc. Doncs iniciem un procés participatiu intens que en diem "Repensant el Barri del Rec", en el qual fem un concurs d'arquitectes, amb tres eixos concrets que no entraré a detallar perquè ens allargarem, i els convidem a què ens ajudin a repensar el barri del Rec. I en paral·lel amb una cosa que és molt estàndard –un concurs d'arquitectura convidant equips– arranquem un procés participatiu, obert a tothom però amb gent específica, convidada expressament, gent amb valors socials que ens ajudin a recollir el màxim possible d'elements que s'han d'inte-

Figura 8

grar en el futur barri del Rec i poder transmetre'ls a aquests equips redactors. Volem que aquests equips redactors que faran aquest concurs del Rec –que ja els tenim identificats, s'han presentat 47 equips d'arquitectes que volen començar a treballar a partir del gener– abans que res rebin tots els treballs que diferents ciutadans hauran fet, en aquesta mateixa seu, sobre com s'imaginen que ha de ser el futur barri del Rec, com el repensem. Perquè no volem cometre l'error del 2009, que és no posar en valor una eina de desenvolupament local com pot ser en aquest cas un territori al qual 700 anys d'història han dotat d'uns carrers, d'unes fàbriques, d'uns edificis, d'un riu... Hi havia dues opcions: no aprofitar-ho o aprofitar-ho.

Per això us deia que aquest viatge al qual us he convidat no havia acabat encara. Ara estem en aquesta fase: tenim els equips, s'ha acabat la primera fase de procés participatiu actiu, que ha servit també perquè tota aquesta gent pugui parlar tranquil·lament d'urbanisme sense sentir-se atropellada. És un procés no vinculant, aquesta ha estat la clau. Ho hem dit clarament: no és un procés vinculant, no estem fent encara planejament, estem escoltant per fer un planejament ben fet. Aquesta ha sigut la clau perquè aquest debat s'hagi afrontat amb serenor, amb tranquil·litat, sense haver de patir, sense començar a pensar que algú tirarà una ratlla damunt la meva propietat; que això acabarà passant, també, eh? Però en tot cas quan passi hem de poder tenir la seguretat que es fa amb el màxim de seguretat de què no ens equivocarem, o que ho farem el mínim possible, perquè en urbanisme no equivocar-se o no trepitjar ulls de poll és complicat.

Però no estem inventant res, perquè a Duisburg hi ha una cosa que diuen el Landschaftspark on hi ha una instal·lació industrial monstruosa, relacionada amb foneria i alts forns, on ja s'ha recuperat un antic espai monstruós en aquest sentit, en el qual hi ha elements esportius importants, etc. Zollverein és el més clàssic, sobretot perquè en un moment donat en una antiga mina fins i tot hi van col·locar una pista de gel i van fer una cosa molt important, que és dir: a Alemanya de pistes de gel n'hi ha a tot arreu, per tant col·locar-ne no era innovador, ara bé, patinar sobre gel per sota d'una quantitat de canonades d'una antiga mina, això sí era innovador. Per tant tornem a donar experiència a una cosa quotidiana. Anar a comprar és una cosa quotidiana, però anar a comprar al barri del Rec té un punt d'experiència diferent que és el que ens atreu 120.000 persones dos cops l'any. Per tant no estem innovant, estem copiant, segurament.

Però compte, perquè això (fig. 8) no és Alemanya. Això és un concert al pati de la Cotonera, en el festival d'estiu Anòlia, el nostre "Grec igualadí", perquè m'entengueu. Això altre és el pati del museu, amb un festival de tendències gastronòmiques (Vadefoodies) en el qual la gent ve a provar tapes, etc. I això és el Rec Stores, per descomptat: el Rec.0. Per tant, antics espais com els que hem vist abans que ens produïen sensació –com deia el Dr. Pujadas– de decadència industrial als quals a Igualada intentem donar la volta, amb uns carrers absolu-

tament plens de gent amb ganes de Rec i amb ganes de tornar. Detectem que la gent que ve una vegada al Rec.0 acostumen a repetir tots, i per això tenim in crescendo el nombre de gent que va venint.

Per tant, en el fons estem davant d'un barri que la ciutat havia de canviar mitjançant un planejament, però que ha acabat sent al revés i s'ha invertit, i ha sigut el barri el que ha acabat canviant la ciutat, la mentalitat de la ciutat i de quina manera la ciutat interpreta que haurà de tenir aquest espai. Robert Kaplan, en *La venganza de la geografia*, explica al llarg de la història de la humanitat com la geografia condiona països, situacions, activitat humana... Amb la lentitud que la geografia estudia les coses, perquè no ens hem d'oblidar que aquí, això que us he explicat va molt de pressa; però hem de ser capaços també de parar i de poder-ho fer amb la calma que toca. Hem d'interpretar que la venjança de la geografia no ha de ser-ho, sinó que la geografia –en aquest cas l'orografia– ha de ser una oportunitat. Però per això cal donar-li la volta.

I en aquest viatge que no ha acabat estem; espero que a mida que ens aneu seguint a través dels mitjans ens pugueu acompanyar.

